

Mr. F.W. Voorink Stichting

Spoorstraat 32 • 7101 GV Winterswijk • 0543 - 518 364

www.synagogewinterswijk.nl • info@synagogewinterswijk.nl

Jaarverslag 2019

Voorwoord van de voorzitter

Op weg naar een duurzame toekomst: behoud van de Synagoge en Joods erfgoed in Winterswijk.

Het jaar 2019 was in een aantal opzichten een bijzonder voor onze stichting. Na vele jaren discussie en overleg ziet het ernaar uit dat wij er komend jaar in zullen slagen om het synagoge complex een duurzame toekomst te geven en onderhoud en instandhouding op de lange termijn zeker te stellen. In 2019 waren we er nog niet, maar het proces loopt en vordert ook in 2020 gestaag en onze verwachting is dat dit in 2020 kan worden afgerond.

In 2019 heeft de stichting een groot aantal activiteiten ontplooid. Uiteraard werden er rondleidingen gegeven, die op een blijvend grote belangstelling kunnen rekenen. De jaarlijkse Voorinklezing werd in 2019 gegeven door Gerrie Verbeet de voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Tevens werd meegedaan aan het landelijke project Open Joodse Huizen (in mei) en Open Monumentendag (september). Steeds weer blijkt hoe belangrijk het is de geschiedenis levend te houden en zorg te dragen dat de verhalen over het verleden worden verteld en overgedragen aan de volgende generatie. Dat geldt zeker voor de verschrikkingen van de Nazi terreur en antisemitisme; omdat wij nooit mogen vergeten.

Van al onze culturele activiteiten hebben wij een jaarverslag gemaakt dat wij u hieronder aanbieden. Hier nog een kort woord over bestuurlijke activiteit en beleid.

In 2019 heeft het bestuur gesproken over de koers van de Stichting naar de toekomst. Bij de komende statutenwijziging zal onze naam worden veranderd in Stichting Winterswijkse Synagoge. Onze doelstelling is in lijn gebracht met de nieuwe situatie zoals deze in 2020/21 definitief vorm zal worden gegeven.

In het in 2019 vastgestelde beleidsplan wordt deze doelstelling omschreven als:

Het behoud en levend houden van de culturele waarde van het Synagogecomplex en het daarmee verbonden Joods erfgoed. Door haar activiteiten draagt de Stichting bij aan het vertalen van de lessen van de het Joodse verleden en die van de Winterswijkse Joodse Gemeenschap in het bijzonder, naar de actualiteit van nu.

Daarbij streeft de Stichting er actief naar om de Synagoge een plaats te geven binnen het culturele leven van Winterswijk.

De Stichting beschikt over een beperkt budget. Desondanks zijn wij er ook in 2019 in geslaagd om ons programma vorm te geven. Bij dit jaarverslag vindt u een overzicht van de financiën van de Stichting.

Namens het bestuur van de Mr FW Voorink Stichting,
Fons Catau, voorzitter

Samenstelling bestuur in 2019

Fons Catau, voorzitter
Jik Nihom, secretaris
Mirjam Schwarz, penningmeester
Carl Drees
Harry Meulenkamp
Talië van der Neut
Wouter van der Valk
Sjoerd van der Werf
Ben Westerveld

“Spiritualiteit en mystiek binnen en buiten het Jodendom”.

De studiedag op zaterdag 16 februari 2019 was een vervolg op een eerder gegeven lezing op 13 november 2018 in de synagoge te Winterswijk, door mevrouw Lia van Aalsum.

Lia van Aalsum is theologe voor professionele spiritualiteit en is werkzaam op het gebied van onderwijs, bijbel en jodendom met speciale aandacht voor rouw, verlies en zingeving. Zij promoveerde in 2010 op het proefschrift “Lied van de Eenheid” waarin zij spiritualiteit in het Jodendom bestudeerde.

Tijdens deze studiedag belichtte zij allereerst in breder perspectief wat onder spiritualiteit wordt verstaan. In het ochtendprogramma kwamen vragen aan de orde als: *wat is spiritualiteit? Hoe raakt dit "God" en Godsdienst? Waar speelt spiritualiteit in het dagelijkse joodse leven?* Vervolgens ging mevrouw van Aalsum in het middagprogramma nader in op de Joodse mystiek: *mystieke stromingen in de joodse geschiedenis, de middeleeuwse kabbala en haar kracht, en mystiek in overige toonsoorten.*

Kortom, het was voor de zestien participanten een dag van studie en inspiratie, met gelegenheid voor uitwisseling van gedachten en inzichten. En tussendoor aandacht voor de fysieke mens met een heerlijke lunch.

Voorinklezing 2019 door Gerdi Verbeet: *Democratie Vandaag*

Op 4 april 2019 hield niemand minder dan de voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei de Voorinklezing in onze synagoge. Gerdi Verbeet is bekend geworden als voorzitter van de Tweede Kamer, met name ook door de sprankelende wijze waarop zij deze rol heeft vervuld. Dat bleek ook tijdens deze lezing, waarin zij heel persoonlijk en open sprak over haar inzichten rond het thema vrijheid en rechtsstaat in relatie tot de onvrijheid, willekeur en de dictatuur tijdens de bezetting. Zij betoogde waarom het voor het diepere besef van deze waarden steeds noodzakelijker lijkt om te herdenken.

“Democratie is geen vanzelfsprekende zaak, zeker niet vandaag. Democratie vraagt onderhoud en koestering”. De lessen uit het verleden vertaalde zij naar het heden door te wijzen op het gevaar en de actualiteit van demagogische leiders. Hoe juist met moderne middelen tegenstanders stapsgewijs en sluipend monddood worden gemaakt. Dat gaat ook de Nederlands politici aan. Moed en niet opportunisme is nodig om het tij te keren, betoogde Verbeet. In het Nederlands politieke landschap met zoveel partijen en partijtjes vraag dat stuurmanskunst. De kern is de noodzaak tot het sluiten van compromissen; het vermogen zich te kunnen verplaatsen in de ander. En het vermogen van politici om dat aan kiezers over te brengen. Anders gaat het vertrouwen in de politiek steeds verder verloren. De burger moet het gevoel hebben gehoord te worden, vertegenwoordigd te zijn. Maar de burgers moeten zelf ook aan de slag, de moed hebben om met elkaar in gesprek gaan, op basis van interesse en respect voor de ander.

Verbeet vroeg aandacht voor een project dat het comité 4 en 5 mei ter herdenking van de 75-jarige bevrijding van Auschwitz in 2020 organiseert. “Levenslicht” geeft dan een bijzonder accent aan de Holocaustherdenking. De gemeente Winterswijk zal ook participeren. Wrang was de constatering dat de sociale en culturele integratie van het vooroorlogse Joodse leven, vervolging niet heeft voorkomen. Bijvoorbeeld in de Achterhoek was ‘De Jöde’ ambachtsman met de andere Nederlanders.

Verbeet sloot af met de wens, dat als we over de joodse gemeenschap in Nederland spreken, we het niet meer alleen over de Holocaust hoeven te hebben. Maar met optimisme kunnen kijken naar heden en toekomst.

Borging van rechtstaat en democratie door de wil en met de inzet van allen.

Beeldentuin rondom de synagoge; *KunstOer*

De Voorink stichting heeft meegedaan aan het meerdaagse kunstevenement KunstOer van 8-10 juni 2019.

KunstOer organiseert ieder jaar tijdens het Pinksterweekend exposities van diverse kunstvormen op verschillende erfgoedlocaties binnen en buiten de bebouwde kom. In de tuin van de synagoge stonden tussen de bloeiende planten de beelden van Hanna Oren Huppert. Ze zijn van klei of brons, maar ook van beton. Haar sculpturen zijn in allerlei galeries te zien geweest: van Parijs tot Elburg, in Wenen en Vancouver, in New York en Eefde. Hanna Oren Huppert is in 1946 in de Russische plaats Saratov aan de Wolga geboren. Haar Poolse ouders waren op de vlucht voor het oorlogsgeweld, naar Rusland gekomen. Ze groeide op in Israël, maar woont en werkt al enkele decennia in Nederland. In 1985 begon ze beelden te maken. Hanna is autodidact, ze heeft zichzelf de techniek eigen gemaakt. „Ik wist nooit dat ik iets met mijn handen kon doen. En toen dacht ik: ja, het is wel lekker om iets te kneden, om iets van niets te maken. Het is niet mijn beroep. Ik ben sociologe: ook met mensen bezig. Na een jaar was ik zo geboeid door wat ik maakte, dat ik het sociologie vak ben vergeten.” Ze maakt veelal menselijke figuren, die gevoelens, relaties en verbintenissen uitdrukken. Ze vindt de onderwerpen in haar persoonlijke geschiedenis en in de actualiteit, aangereikt door uiteenlopende media. „Als ik iets in de krant lees, wat mijn aandacht trekt, ga ik dat uitknippen en bewaren. Dat gebruik ik dan later weer als inspiratiebron voor mijn werk.”

De beelden van Hanna Oren Huppert stonden opgesteld in de tuin die de synagoge omringt. KunstOer is drie dagen lang in en rond Winterswijk te zien geweest. Tijdens de expositie was de synagoge ook geopend. Op twee middagen heeft Hanna Oren Huppert in de sjoel nog een toelichting op en uitleg over haar werk gegeven.

KunstOer trok 550 bezoekers !

Open monumentendag 2019 in de Synagoge Winterswijk

Het thema is: ‘Plekken van plezier’ een thema waar je in een synagoge niet als eerste aan denkt. Uiteraard is een synagoge een huis van gebed, een plek voor religieuze samenkomst. Maar het is ook een huis om te leren en dat kan ook een plezierige bezigheid zijn. De sjoel is tegelijkertijd ook het middelpunt van de joodse gemeenschap. Het is in de eerste plaats een plek waar de joodse bevolking van Winterswijk bij elkaar komt, waar men elkaar ontmoet, contacten onderhoudt, nieuws en wetenswaardigheden uitwisselt en waarschijnlijk zo af en toe een mop verteld wordt.

In die eens zo bloeiende joodse gemeenschap zat letterlijk en figuurlijk veel muziek. Die klinkt alleen nog maar door in de verhalen. Het synagogecomplex was zondag 15

september van 12 tot 16 uur geopend. Vanaf 14 uur werden de verhalen van vroeger verteld. Binnen en buiten: op de oude begraafplaats, in het mikwe (religieuze badhuis) en boven op het balkon.

We mochten 220 bezoekers verwelkomen.

Lezing Jan Brokken 13 oktober 2019: *De Rechtvaardigen*

Dat Jan Brokken (1949) zich mag verheugen in een grote lezersschare bleek wel op 13 oktober. Het leek wel of al zijn fans in de synagoge aanwezig waren. Hij sprak over zijn laatste historische roman 'De Rechtvaardigen'. Indrukwekkend vertelde hij over de even indrukwekkende wijze waarop hij voor deze roman wederom zijn research had gedaan. Het boek is vooral een eerbetoon aan Jan Zwartendijk (1896-1976), Nederlands consul in oorlogstijd in Litouwen.

Als self-made diplomaat wist deze tezamen met de Japanse consul op ingenieuze wijze en in koortsachtig tempo reispapieren te verstrekken aan duizenden radeloze Russische en Baltische joden. Via de Japanse steden Kobe en – de joodse wijk in – Shanghai vonden zij hun weg naar de vrijheid. Curaçao was het officiële einddoel van hun reis.

Zwartendijk kreeg bij zijn leven – in tegenstelling tot zijn Japanse collega – geen erkenning voor zijn heldendaden. In 1997 werd hem postuum de Yad Vashem-medaille toegekend als 'Rechtvaardige onder de Volkeren'. Met 'De Rechtvaardigen' heeft Jan Brokken nu bijgedragen aan dit eerherstel voor een onbekende diplomaat, met een ijzersterk moreel kompas.

Tijdens en na deze voordracht kon het publiek alleen maar stil zijn. In de pauze kon men zich herpakken om daarna met een toeschietelijke Jan Brokken in een spervuur van betrokken vragen te belanden. Toen vertelde de schrijver ook over zijn eigen betrokkenheid, als kind van ouders die in de jappenkampen hadden gezeten. En daarmee zijn ambivalentie om (eervol) over de Japanse connectie te schrijven.

In de sfeer van tragiek en heldendom zetten de toehoorders hun schreden huiswaarts.

De filosoof Levinas *“kijkt niet naar het ik, maar vooral naar de Ander”*

Op 12 november hield Jan Keij zijn lezing over de filosoof Emmanuel Levinas.

Levinas schreef 'de Ander' altijd met een hoofdletter. Niet het 'ik' stond in zijn denken centraal, maar de verhouding die de moderne mens heeft met zijn medemens. Het werk van de Litouws-Frans-joodse filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995) is ook in de 21ste eeuw waardevol. Het denken van de filosoof Levinas wordt mede bepaald door zijn ervaringen in de Tweede Wereldoorlog. Met zijn gezin moest hij onderduiken, hij verloor zijn familie en zat vier jaar gevangen. Daardoor veranderde zijn denken over de mens ingrijpend. Het werk van Levinas zelf wordt als ondoordringbaar beschouwd. Dat komt door zijn schrijfwijze, maar ook door zijn filosofie, die een omkering van het westerse denken betekent. Filosoof Jan Keij

maakt het denken van Levinas begrijpelijk. Hij illustreert de inzichten over ‘ik en de Ander’ met voorbeelden uit de alledaagse praktijk. Niet wet- en regelgeving bepalen hoe wij moeten handelen; dat zijn slechts hulpmiddelen. Het gaat uiteindelijk om de verantwoordelijkheid die we nemen voor de Ander.

De lezing van Jan Keij krijgt in het voorjaar van 2020 een vervolg met een dagcursus over leven en denken van Emmanuel Levinas.

Chanoeka 2019

Op 29 december 2019, de dag waarop dit jaar de achtste en laatste dag van het Chanoekafeest viel, werd de traditionele feestelijke bijeenkomst gehouden in de synagoge. Traditioneel was ook de grote opkomst. Een “uitverkocht huis” genoot van de soefganiot en de boterkoek. En genoot ook van de even traditionele muzikale omlijsting van dit evenement, die dit jaar werd verzorgd door twee leden van de muziekgroep di Mechaje. Onder de tonen van hun vertrouwde Jiddische melodieën druppelde het publiek binnen. Vervolgens vond de officiële opening plaats met een duopresentatie van Mirjam Schwarz en Jik Nihom. De geschiedenis van het Chanoeka-feest werd nog eens uit de doeken gedaan; het wonder van dat ene kruikje olie waarop acht dagen lang de lichtjes in de tempel konden branden. Maar ook een herinnering aan verzet tegen onderdrukking en succesvolle doorstart. Dat werd door Mirjam geadstrueerd aan de hand van de na-oorlogse geschiedenis van Winterswijk.

Op de grote menorah ontstak Zohar Stoltenborg de acht kaarsen, en door de jeugd werden kleine Chanoekia's ontstoken. Vervolgens werd door Zohar, ook weer in duo-presentatie, samen met zijn moeder Shula Stoltenborg, het Chanoeka-lied Maoz Tsoer (“machtige rots”) ingezet. Na de zes coupletten hernamen Ron van der Heuvel (viool en zang) en Rien Wulffraat (accordeon) de muzikale regie. Onder het genot van een hapje en een drankje werd nog nagepraat op dit lichtjesfeest in de donkere dagen. Volgende jaar weer !

Financieel overzicht Voorink stichting			
2017		2019	
in		uit	
Saldo 31- 12-2018	10724,67	cursussen	915
Lezingen	1889,35	Lezingen	1239,68
subsidie GLD herdenkt	850	Kosten	190,18
Donaties	1180	filmpje promotie	190,58
cursussen	1805	Holders	265,92
Boeken Schuilplaats	192,5	Bank	109,44
Sudiedag Lia v Aalsum			
	16641,52		2910,8

Saldo 31-12-2019	13730,72